

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Este odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 16 Januarius v. 1876.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Cumu se-si atraga invetiatoriulu iubirea scolari- loru sei?

Iubirea si increderea scolariilor suntu conditiuni indispensabile, pentru cá nesuintiele si ostenelele invetiatoriului se fia coronate cu succesulu doritu. Scimu adeca cu totii din esperintia, si jace in natur'a lucrului, ca iubindu din anima pre unu omu, ne incredemu fora grigia conducerei sale, ascultamu cu placere svaturile si invetiaturile lui si implemu cu diligintia si punctualitate mandatele, ce ni-le dá; precandu de alta parte fačia de omulu neiubitu seau dóra chiar urgisitu ne inchidemu urechile si anim'a si pandimu tóta ocasiunea de a ne subtrage de sub conducerea si influinti'a sa.

Dreptu aceea invetiatoriulu, conscfu de chiamarea sa, se va nesuf din capulu loculu, cá se escite (des-tepte) si se-si atraga iubirea discipuliloru sei.

Vorb'a inse e — cumu?

Spre scopulu acest'a se potu folosi mai multe midf-
lóce; cele mai principale suntu urmatóriele:

1. Iubirea produce érasu iubire; pentru aceea invetiatoriulu va intempiná si tractá discipulii sei cu iubirea unui parinte adeveratu, si inca din prim'a df de scóla, candu e vorb'a a resipi temerile si prejudeciale lorú fačia de scóla si invetiatoriu, si pana in momentulu, candu abandonéza scóla pentru totu deauna. De aici inse nu urméza, cá invetiatoriulu se se uite la erorile scolariiloru sei — cumu se díce — printre degete, vrendu astfeliu dóra a trece inaintea lorú de „omú bunu“; prin acést'a ar pierde numai din respectulu seu, carele e strinsu impreunatu cu o portare energica si seriósa. Cine ar si poté respectá pre unu omu debilu si lasatoriu? „Iubirea parintiésca“ din contra cere, cá invetiatoriulu — fora patima, cu cuvinte blande, dar si cu seriositate se se incerce mai antaiu a convinge pre scolari despre erorile comise, si apoi cu cumpetu si parere de reu se pedepsésca, déca necesitatea pretinde asia.

2. Invetiatoriulu cu iubire catra scolarii sei va dovedí — nu prin vorbe góle, ci prin activitatea si portarea sa, ca se intereséza de binele acestor'a si-lu inaintéza in totu modulu. Oficiulu seu si-lu

va implini cu tóta acuratéti'a, fora causa grava nu va neglige nici o óra de scóla, in scóla va folosi totu minutulu pentru inaintarea si realisarea scopuriloru pre-scise; va simpatisá cu scolarii sei in bine si reu, se va interesá de sórtea lorú chiar si afara de scóla etc. Astfeliu facundu, 'si va atrage de siguru iubirea scolariiloru sei, pentru ca e imposibilu a nu iubi pre unu omu, despre care suntemu convinsi, ca ne face bine.

Din contra invetiatoriulu negligentu si nepasatoriu de giaba va díce discipuliloru sei, ca le voiesce binele, — nime nu-lu va crede, pentru ca faptele totu deauna suntu mai elocente decatu vorbele.

3. Invetiatoriulu 'si va poté atrage iubirea scolariiloru sei si prin participare la jocurile si petrecerile lorú nevinovate, intru catu permite acést'a demnitatea si ocupatiunea sa. Copii se apropia cu incedere de invetiatoriulu, carele nu se genéza a pasi cate odata in cerculu lorú de petrecere, fia spre a le dá inviatiuni, cumu se se pórte si aici, au spre a le organisá jocurile mai corespundietoriulu scopului, au in fine spre a se jocá cu ei impreuna, avendu astfeliu ocasiune, a le studiá totu odata aplecarile si moravurile lorú.

4. Sentiulu de dreptu si de dreptate e fórté víu chiar si in scolarii cei mai tineri; pentru aceea invetiatoriulu va fi nunumai iubitu, ci si stimatu din partea scolariiloru sei, déca se va aratá fačia de densii pururea dereptu si nepartinitoriulu.

Invetiatoriulu se nu faca destingere intre fiulu avutulu si alu cersitoriulu, nici intre fiulu demnitariulu si alu saténulu de róndu; in privinti'a acést'a toti scolarii au se fia inaintea sa egali. O unica destingere are locu in scóla, ceea ce se face intre scolarii bravi si intre cei lasi; dar si in privinti'a celorú din urma invetiatoriulu se fia ecvitalu, si se nu impute scolariulu, ceea ce ar trebui a se ascrie talentulu seu mediocru seau parintiloru sei seraci.

5. Invetiatoriulu, carele doresce a fi iubitu de scolarii sei, se va nevoi a fi in portarea sa si consequentu.

Unu omu, carele in tóta dñu'a 'si schimba parerile dupa capriciu, aprobandu astadi, ce a combatutu ieri, nu póte contá la stim'a si iubirea nóstra, pentru ca ne-interruptu trebue se studiamu termometrulu tóneloru sale, ceea ce in locu de iubire produce in noi disgustu si neincredere.

6. Viéti'a copiilor respira bucuría si ilaritate; dreptu aceea invetiatoriulu se nu se arate inaintea scolariloru sei morosu, déca vrea, cá acestia se-lu intempine cu iubire, càci morositatea respinge pre copii de catra sene. In dñle de necasu si intristare urmeze esemplulu unui vechiu invetiatoriu, carele dícea: „Superrile de acasa, candu pasiescu preste pragalu scólei, le lasu afara.“

7. In fine invetiatoriulu se se póte si afara de scóla asia, cá scolarii sei si din caus'a acésta totu mai multu se-lu stimeze si iubésca. Dela unu invetiatoriu se cere, cá se fia „moralu, modestu, trézu si activu“, dandu in tóta privinti'a esemplu bunu.

De tóte midlócele aceste se va folosi invetiatoriulu spre a-si atrage iubirea scolariloru sei — atatu de necesaria pentru realisarea scopuriloru scolaria. De un'a inse se se pazésca: se nu cersiésca, ci se merite / i iubirea si increderea scolariloru.

Privésca fiacare invetiatoriu la sublimúlu esemplu, ce ni-l'a datu si in privinti'a acést'a invetiatoriulu divinú, idealulu tuturoru invetiatoriloru, „mantuitoriulu nostru Isusu Christosu!

Tóta viéti'a sa a respiratu cea mai curata iubire catra genulu omenescu. Prin acésta iubire apoi si-a cuceritu elu animele tuturoru, si numai prin iubire sincera ne vomu atrage si noi invetiatorii animele scolariloru nóstri; càci iubirea e elementulu fiintiei omenesci, legatur'a, ce impreuna tóte fapturile cu putere neresistibila, forti'a, in contra careia nime nu se póte opune, cu atatu mai puçinu — unu copilu. Inse:

„Se nu iubimu cu cuvéntulu, nici cu limb'a, ci cu fapt'a si cu adevverulu“.

Joanu I, 3—18.

Limb'a materna.

Epistole dela invetiatoriulu Barbatescu catra coleg'a seu Tenereanu. (Urmare).

II. Scopulu invetiamentulu limbisticu in scól'a poporala.

Stimate colega!

Mi-am fostu propusu, cá in epistol'a presenta se vorbescu despre scopulu invetiamentulu limbisticu in scól'a poporala; respunsulu Teu inse la prim'a mea epistola me face a me reintórce pe unu momentu érasu la insemnatatea limbei si a o privi din tóte punctele de vedere, cá cu atatu mai tare se ne patrundemu de necesitatea de a o studiá cu totu deadinsulu.

Limb'a e de cea mai mare importantia pentru cultur'a intelectuala. Spre a intielege acést'a, se ne aducemu numai aminte, ca limb'a este o icóna fidela a lúmei interne, a lúmei cugeteloru seu adeca a vietiei

spirituale, este depositulu tuturoru ideiloru, cunoscintelor si esperintelor facute in decurgerea timpuriloru; invetiandu-ne deci limb'a cumu se cuvine, adeca nunumai dupa cuvintele senguratrice, ci si dupa cuprinsulu loru, invetiámu totu odata si ideile, cunoscintele si esperintele depuse in ea. Mai multu: fora limba chiar si intipuirile si cugetele nóstre propria ar remané pururea oscure seu intunecate, lumea nóstra interna ar fi lipsita de chiaritate, formatiune, ordine si conscientia.

Limba inse e de mare insemnatate si pentru viéti'a practica. Se cautamu numai in giuru de noi! La tribunale — de cate ori nu depinde condamnarea au achitarea dela desteritatea au nedesteritatea inculpatulu de a se aperi? — In tempulu nostru de o concurentia estrema pe tóte terenurile, candu cu ajutorulu càiloru fierate, a masineloru si inventiuniloru de totu feliulu, agricultur'a, comerciulu si industria au luat unu sboru admirabilu — ce ajunge agricultorulu, comerciantulu si industriasiulu, carele nu scie vorbí, cetí si scrie cumu se cade? Si nu vedemu, ca la multe drepturi politice astadi potu participá numai cei ce sciu incai cetí si scrie? — Cumuca deregatorii si reprezentantii poporulu trebue se fia maestri in vorba si scrisóre, nu mai incape nici o indoiéla.

De cea mai mare importantia este limb'a privita din punctu de vedere natiunalu. „Cunoscerea limbei romanesci“, dice profesorulu Manliu in prefaçi'a gramaticii sale *), „ne este de neapérata trebuintia, fiendu ca dens'a este dovéd'a cea mai puternica a natiunalitatiei nóstre, fiendu ca dens'a este midloculu de impartasire alu ideiloru si sentiementeloru intre diece milióne de Romani, fiendu ca dens'a forméza si trebue se formeze sufletulu invetiamentulu nostru publicu, fiendu ca dens'a este temeli'a, pe carea ne spriginimu in invetiatur'a tuturoru celoru lalte ramuri ale scientiei, si in fine fiendu ca dela cunoscintia ei va aterná potinti'a de a avé mane o literatura romanésca, carea se manifeste propria nóstra viéti'a intelectuala“.

In fine restringându-ne si numai la viéti'a din scóla, si privindu limb'a numai cá midlocu pentru propunerea celoru lalte obiecte de invetiamentu, insemnatatea ei prin acést'a intru nimicu nu scade. Cu catu adeca instrumentulu, de care ne folosimu la unu lucru, e mai perfectu, cu atatu lucramu mai usioru, mai cu sporiu si mai bine; asia e si cu limb'a: cu catu scolarii voru cunósce mai bine limb'a de propunere, cu atatu voru progresá mai invederatu in invetiatura si — educatiune.

Din tóte aceste urméza, ca limb'a nóstra materna trebue se se iuvetie in tóte scólele romanesci cu tóta atentiunea, diliginti'a si iubirea, si nici o ostenéla in privinti'a acésta se nu ne para prea mare. Boeriulu si plugariulu, avutulu si seraculu, barbatulu si muierea,

*) »Curs elementar si gradat de gramatica română. Partea etimologică de I. Manliu, profesor de limba latină și română la Gimnasiulu din Giurgiu«. Vomu reveni asupra acestei gramatices. R.

»Imperatul din palatu,
Muncitoriulu dela satu,
Coconiti'a dela balu,
Tierancuti'a de pe malu» —

toti si tóte se se nevoiésca a cunósce si aplicá limb'a materna cumu se cade. Se nu remanemu in privinti'a limbei materne in dreptulu parintiloru nostri, despre cari scrie Bonfiniu: „Romanii incungiurati de barbari tienu inca limb'a romana, si cá se nu o piérda, atatu de tare se lupta, incatu se pare, ca nu s'au batutu atatu pentru tienerea vietiei, catu pentru pastrarea limbei“.

Reveniindu acumu la obiectulu nostru, se ne intre-bamu: care este scopulu invetiamentului limbisticu in scól'a poporala? Limb'a e mediulu seu mijloculu odata spre a luá, apoi spre a dá, seu cu alté cuvete: spre a primí si impartasi cugete; de aici urméza, ca scopulu invetiamentului limbisticu in scól'a poporala nu póte fi altulu, decatu: *Antaiu*: a face pre scolari, cá se intieléga cugetele altor'a, fia acele esprese prin graiulu viu, au prin scrisóre seuu carte; *Adóu'a*: a pune pre scolari in stare, cá si ei se-si póta impartasi seuu comunicá in ambele moduri cugetele loru propria, catu se póte de chiaru, precisu si corectu, adeca conformu regulorlu gramaticale.

Ambele scopuri inse au lipsa de a fi limitate in catu-va. Din scopulu primu adeca nu urméza, cá elevii scólei poporale se se ocupe cu scrutarea filologica seu filosofica a limbei, nici se precépa scrieri scientifique de o specialitate órecare, ci ajunge, cá ei se intieléga cugetele altora, intru catu aceste corespundu gradulu loru de desvoltare. Asemenea cu respectu la scopulu alu doile — nu se cere, cá se ne incercamu a face din scolarii scólei poporale oratori seuu gramatici de profesiune, ci numai, cá ei se-si póta esprimá cugetele propria simplu si claru, inse si catu se póte de precisu si corectu. Candu scolarii suntu in stare, a raspunde la intrebarile invetiatorului cu precepere si conscientia chiara, a cetí cu folosu carti scrise in stilu poporalu si a se esprimá asupra celoru audíte si esperiate in modu fluentu si corectu, atunci scól'a poporala si-a ajunsu scopulu. Se nu alergamu dupa scopuri, cari nu se potu realizá, pentru ca nu ne-ajunge nici tempulu, nici poterea; se nu ne consumamu poterile cu incercari zadarnice si dau-nóse, ci se invetiamu din esperintiele altor'a.

Mai lipsesce acumu, a precisá scopurile limbistice inca cu privire la o alta impregiurare. La limba destingemu adeca dóue laturi, antaiu cuprinsulu, adeca cugetele, adóu'a form'a, adeca esprimarea acestor'a. Modulu de a esprimá cugetele, se díce si limbagiu. Intru catu invetiamentulu are de scopu a procurá eleviloru cugete, totu invetiamentulu e invetiamentu limbisticu, si detorinti'a invetiatoriloru in privinti'a acésta e de a se ingrigí, cá la fiacare obiectu de invetiamentu tesaurulu limbisticu alu scolariiloru se se inavutiésca, chiarifice si rectifice. De acestu invetiamentu limbisticu in intielesu largu se destinge invetiamentulu limbisticu in intielesu strinsu, problem'a caruia e a face pre scolari, cá cugete,

tele, ce si-le-au procuratu din diversale obiecte de invetiamentu si le-au cuprinsu cu conscientia de sene, se-le esprime intr'o forma corecta.

Dar' care este form'a cea corecta? Aceea, carea o practica toti Romanii fora destingere de provincia in cartile loru, adeca limb'a scrisa seuu literaria. Desí — multiamita ceriului! — limb'a daco-romana nu cunósce dialecte, asia precumu se afla d. e. in limb'a germana, italiana etc., totusi aprópe fiacare provincia romana 'si are modulu seu propriu de pronuntiare, unu „jargonu“ (limbaniu defectuosu) mai multu seuu mai puçinu coruptu si diferitoriu de limb'a scrisa. Detorinti'a nóstra e a conlucrá cu totii, cá si acésta diferentia in pronuntiare, carea impiedeca atatu de multu scierea drépta, se dispara cu deseversíre, facundu locu pronuntiarei corecte.

Unitatea limbei romane in fondu si forma se ne fia problem'a, catra carea se nesuimu cu totii. Ce privelisce incantatória, a vedé odata pre toti Romanii din tóte anghiurile vorbindu un'a si aceeasi limba, limb'a literaria!

Si acést'a se póte si realizá. Se privimu numai la Germani! Dialectele loru cele multe si diferitoria pe dí ce merge pierdu totu mai multu din terenu; cetatile deja mai tóte au adoptatu limb'a culta, mane le voru urmá satele. Pentru ce se nu ne succéda nóua a corege pronuntiarea? Vioesce si vei poté! Déca ne vomu dá man'a cu totii, si vomu conlucrá in totu modulu, preutii in biserica, invetiatorii in scóla, deregutorii in oficia si toti carturarii nostri in sfer'a loru de activitate, vomu ajunge mai curundu au mai tardiu a ne vedé dorinti'a implenita.

Asia se fia!

Alu Teu

B.

Discusiuni pedagogice.

La noi pedagogi'a si didactic'a sunt discipline tinere, cari abia incepura a se consolidá si manifestá; cu atatu mai vertosu se cere deci, cá se fimu cu atentiune la desvoltarea loru, si observandu, ca ele apuca pe cãi dubie, ocolitórie seuu dóra chiaru parasite de altii, se cercetamu, care e directiunea cea adeverata, cá astfelu se nu orbecamu intr'o cauza de atat'a importantia, cumu e educatiunea si instructiunea, se orbecamu astadi, candu alte popóra din giurulu nostru mergu in privinti'a acést'a dreptu inainte.

Considerandu aceste, ne-amu determinatu a deschide in fói'a nóstra unu locu, unde se se discute — sine ira et studio — cestiumi pedagogice, cari dupa parere noastra seuu a altor'a aru avé lipsa a fi cercetate, chiarificate, au rectificate.

Inceputulu credemu a-lu face cu cestiumi deja controversate. Intre alte opuri didactice adeca, compuse de mine cu scopu de a concurge si io, precatu 'mi voru permite modestele mele poteri, la inaintarea causerloru nóstre scolare, am publicatu — la anulu 1872 — si o „Instructiune pentru invetiatori la tractarea cartiloru scolastece,“ si acést'a din motivu, pentru ca erám si

sum convinsu, cumu ca manualele didactice voru produce folósele asteptate numai, déca invetiatorii voru scí exploată cumu se cuvine tesaurii depusi in ele, ceea ce de alta parte nu e lucru usioru, fiendu ca reclama tóta poterea si tóte cunoscientiele pedagogice si didactice ale invetiatoriului. Dlu Stefanu (Popu) din Blasiu 'mi fece onórea, a publicá in fói'a asociatiunei nóstre literarie „Transilvani'a“ dela 1-a Maiu 1872, Nr. 9 o recenziune asupr'a „instructiunei“ mele, aprobandu unele, combatendu altele, si prin acést'a sulevandu cestioni, cari ceru a fi rezolvite, pentru cá se nu se nasca de aici confusiuni intre invetiatori.

Pentru cá inse si onoratii lectori se cunósca mai de aprópe cestionile, asupra carora ne-amu propusu a discutá, vomu face se urmeze aici din cuventu in cuventu recenziunea dlui Stefanu; éca-o:

Blasiu in 30 Martie 1872.

La noi e raritate a criticá operele de nou edate; pe candu la alte popóra acést'a e unu lucru de tóte dílele. Nu ese la lumina neci unu opu, care se nu fia criticatu de mai multi. Óre déca acésta s'ar introduce si la noi! Aurulu in focu se lamuresce.

Eu sunt de parere se nu se dea in man'a elevului neci o carte scolastica, pâna ce nu s'a criticatu prin ómeni de specialitate; dar nu prin câte unu „caletoriu“ retacitu si „domnu protopopu,“ fàra motive, cumu s'a intemplatu nu de multu.

Eu inca mi-am propusu a criticá totu ce se tiene de specialitatea mea, déca mi-voru permite prea stimulatele redactiuni. Si dorescu, cá si altii se-mi critizeze opurile mele — firesce numai prè langa motive — déca voi fi fericitu a me numí candu-va autoriu.

De asta-data amu inaintea mea „Instructiunea privitória la tractarea cartiloru scolastice, compusa de B. Petri.“

Dn. autoriu ne spune in introducerea opusiorului dsale, cá comitetulu . . . a aflatu de bene a dá invetiatoriloru proprii nesce indrumari scurte, nesce indegetari despre modulu, cumu aru fi a se tractá mai bine cartile scolastice introduse in scólele fostiloru granitari.

Ací stau pre locu si me cugetu, cumu s'au potutu introduce si obligá cele mai multe d'ntre cartile respective scolastece in contra tuturoru principiiloru pedagogice? Aici vedi in man'a copilului 3 gramatice romane de Mihaltianu *), recomandate si de dn. Petri in contra lui Becker, care díce: „Semiulu limbisticu, care s'a desvoltatu in noi de-odata cu limb'a, ne conduce, déca e cultivatu dupa cuvenintia, mai securu cá tóte regulele gramaticale;“ in contra lui Iacobu Grimm, care díce despre manualele gramaticale in man'a copilului: „Prin manualele gramaticale chiaru se conturba desvoltarea libera a facultatei de a vorbí in prunci, si se ignoréza unu aparatu pomposu alu naturei, care ne dà vorbirea d'inpreuna cu laptele maicei nóstre si voiesce a se inaltá la potere in giurulu casei parentiesci;“ in contra lui

Kellner, pre care si dn. Petri 'lu numesce renumitu,“ care díce: „Acea instructiune gramatisatória chiaru prin aceea s'a departatu dela natura, cá a eschisu usulu limbei vie si miscarea cea voiósa in abundanti'a sa, si pentru acestea a datu scolariloru nescari fractiuni fàra intielesu ale limbei, asia numitele esemple séu constructiuni, cari s'au alesu in favórea regulei, fàra de a cautá la intielesulu loru, numai se se póta aplicá la regula.“

Cunoscienti'a teoretica a gramaticei nu se póte pretinde dela copii. Instructiunea separata a gramatecei germane e eschisa d'in scól'a elementaria,“ díce regulativulu 3 prusescu. Apoi se inaintamu si noi in tóte numai cá prusii!

Nu dle Petri, nu ne trebuie gramateca separata in scól'a poporala. Noi trebuie se cultivamu in pruncu semiulu limbisticu. Acésta e instructiune mai naturale, aici avemu de a face cu limb'a materna supta dela maic'a nóstra, asta se o invetiamu prin imitare, d'in usu; apoi candu vomu voi a invetiá o limba straina — déca nu vomu avé ocaziune se o invetiamu si acésta d'in usu — atunci vomu luá gramatic'a la mana, si ne vomu bate capulu dieci de ani cu ea, si in urma? — nu vomu sci vorbí! Acést'a ne va fi profitulu d'in gramatica, precumu se scie de comunu.

Se escitamu si se intarimu semiulu limbisticu in copilu, si cá midilocu la ajungerea scopului de o parte e conversarea imprumutata a docentelui cu scolarii sei, de alta parte Legendariulu cu tesaurii limbistici, care-i contine. Apoi instructiunea fia-carui obiectu trebuie se fia totu-deodata si instructiune limbistica. — „Aller Unterricht soll zugleich Sprachenunterricht sein,“ — asta e lege vechia pedagogica. Si o, frumosu e si placutu, candu se aducu in legatura tóte obiectele de invetiamentu si càtu e de bine, déca cu o lovitura poti loví dóue musce de-odata. Se nu uitamu, cá unu docente are 3 despartieminte, dupa lege 6, si cá prin urmare tempulu e fórte scurtu si pretiosu. Enaréza-i, dar in limba corecta, cá copilulu asculta bucurosu istoriórele; vorbesce cu elu, cá vorb'a escita cugetele sf-lu face voiosu; pre candu gramatec'a séca, compusa d'in o suma de cuvinte fora intielesu, i-omóra spiritulu sf-lu face morosu. „Mit grammatischer Weisheit hat's keine Eile,“ díce Vernaleken.

Cu acestea nu voi se lapedu cu totulu gramatic'a d'in scól'a poporale, ci voiescu a propune ceva d'in acést'a, numai cá midilocu la scriérea corecta; dar liberu si dein legendariu, cumu face tóta lumea pedagogica recunoscuta cá atare.

Mai incolo vediu in scólele dlui Petri: Elemente de geografía, istoria, istori'a naturei si de fisica. Acestea apoi chiaru nu consuna cu metodulu dlui Petri desfasiuratu — prea bine — in instructiunea sa! Precumu se vede, copii fostiloru granitari trebuie se-si duca cartile, celu pucinu 12—13 la numeru cu saculu la scóla, cá acumu nu au vitielulu. Mi-ar placea si mie se cunoscú pedagogi'a secului presente, care prescrie atâtea manuale pentru scolarii scólei poporale!

*) Óre dn. autoriu nu si-ar poté scrie numele Mihaltianu, dela Mihaltiu, se fia romanescé? Stefanu.

Despre modulu propunerii acestor obiecte voi reproduce aici numai următoarele: „Legendariulu e punctulu centrale alu întregii instructiuni limbistice si reale,” dice Kellner, Hermann, Bock, Ohler si toti (? R. S. R.) câti suntu. Despre istoria dîce Kellner, (la care me provocu numai pentrucă l'a numitu chiaru si dn. Petri „renumitu,“): „Sie soll und kann nicht einzeln und für sich dastehen.“ Totu acest'a dîce despre geografia: „So viel als irgend möglich, hat der Lehrer all diesen geografischen Unterricht an das Lesebuch anzuknüpfen.“ Despre fisica: „So wird sich der Unterricht in der Naturlehre meistentheils an die Lesestunden und an das Lesebuch anschliessen müssen.“ Si totu asia la tóte obiectele Kellner si toti (? R. S. R.) ceialalti.

Me miru dar, cumu se póte impacá dn. Petri, unu pedagogu bunu de altu-mentrelea — cu atáta potopu de carte in man'a scolariului. Dlui însira vreo 6 in fiacare clasa, la cari s'aru mai adauge: istori'a biblica, catechismulu, octoichulu, constitutiunea tieriei, economi'a, limb'a germana, tóte prescrise in lege, érași vreo 7, si asia aru fi 13 la numeru. Tienete copile de granitariu romanu! Da dieu si tu docente poti esclamá: quem dii odere.

Acumu se trecemu la cealalta parte a instructiunii dlui Petri, considerandu-o d'in punctu de vedere metodicu.

Metodulu desfasiuratu pre scurtu e bunu si scrisu intr'unu stilu usioru de preceputu. Aici ni-se presentéza dn. Petri cá unu pedagogu esertu cu cunoscintie practice. Am inse unele observari speciale si adeca:

La „tractarea cartiei de lectura,” se dîce in genere despre tóte (? R. S. R.) bucatile, cá docentele mai antaiu le enaréza. Asta e asia la istorióre, fabule si altele de acestea; nu se póte inse aplicá la bucati geografice, fizice, istorice, naturale etc. Aici trebue pertractatu obiectulu mai antaiu amesuratu metodice si in urma se provóca scolarii a cetí capulu cutare dela pag. cutare, care tractéza despre aceea ce amu invetiatu acumu. Nu-mi place de locu (vedi asia! R. S. R.) definitiunea substantivului si a verbului, nu e destulu de chiara pentru copilu. Desvoltarea temporiloru la pag. 24 e prea complicata, esemplulu alesu (bate or'a) nu mi-se pare de locu practic, pentrucă nu e luat d'in viéti'a pruncéscă, apoi totu-deodata se dîce: „va bate or'a, bate or'a, a batutu or'a,” ceea ce nu e adeveru. Pentru ce nu: eri am mancatu, adi mancu, mane voi mancá, séu altulu asemenea.

La pag. 25 casurele pronumelui érași se pertractéza intr'unu modu fórtu greu de preceputu, ba chiaru incurcatu, pre candu casurile preste totu e mai liusioru a le invetiá dupa întrebări, asia de es.: Cine respunde? eu. Acui e cartea acésta? a mea. Cui se-i dau pén'a acésta? mie. Pre cine am laudatu? pre mine. Si déca declinarea substantivului inca s'a pertractatu asia, la întrebări, atunci la pronume etc. e fórtu usioru. Mai este inca unu motivu, care ne silesce a propune declinarea astufeliu si nu altu-mentrelea. Déca invétiá copilulu, cá cutare casu respunde la întrebarea cutare, atunci va sci,

candu stá substantivulu in nominativu si candu in acusativu, candu stá in genitivu si candu in dativu; ér déca se va pertractá in modulu desvoltatu de dn. Petri, atunci confunda nominativulu cu acusativulu si genitivulu, pentrucă acestea casuri suntu la noi totu-deauna asemenea. Tatalu a prinsu calulu. Éta substantivele tatalu si calulu, amendóue cu asemenea terminatiuni. Lui Petru 'i place cartea lui Ioanu. Éta lui Petru si lui Ioanu, dóue nume, cari singuru numai prin întrebările cui si acui se potu destinge, cá in care casu se afla! Copilulu, ba si omulu maturu, e confusu, déca nu sci întrebá; la d'in contra inse, déca sci, cá la întrebarea a cui respunde genitivulu, si la cui dativulu, atunci nu póte veni in confusiune.

La pag. 37 se dîce: „Sciti voi ce e o epistola?” si numai dupa aceea spune copiiloru, cá ce e epistol'a. Chiaru contrariulu. E mai bine asia: Déca voimu se spunemu ceva unuia, care nu e de facia, atunci 'i scriemu aceea ce voimu a-i impartasi. Scrisórea acésta se numesce epistola.

La pag. 38. Alocutiunea in epistola se numesce titula(?).

La pag. 39. Cuietanti'a respectiva nu e completa. Sum'a baniloru cu litere s'a scrisu pre timbru, ce nu e consultu, cá timbrulu se póte deslipi si pre altu timbru se póte scrie alta suma mai mare, numerii se potu apoi usioru corege dupa placu.

La pag. 47 se dîce: „Gradinariulu este parentele si invetiatoriulu.” Acésta e constructiune simpla pura si contrasa. Asta nu e adeveru, de óre-ce indata ce e o constructiune contrasa séu compusa, totu una, incéta a fi simpla.

La pag. 51: „Scrisulu frumosu.” Pentru ce nu „caligrafia?” Se nu stricamu si noi terminii adopati de tóte natiunile. Numai ungerii facu acésta, nu le-a placutu terminulu „paralelogramu,” ci si-au facutu terminu ungurescu, asemenea paralelogramulu cu tegl'a, si l'au numitu „téglány,” cá vedi dómne, tégla (tegula) e ungurescu!

La pag. 53 se dîce: „In clasele urmátorie copii scriu cu pén'a pre charthia.” Póte dn. Petri voiesce se scrie copii 2 ani totu pre pétra. Noi la 2—3 septemani 'i damu pén'a si charthi'a in mana, cá in 2 ani e prea grea pétr'a.

La pag. 95 si 96. Dn. Petri prescrie a se pertractá cele 3 regne d'in istori'a naturale separat. Noi nu cunóscemu acésta ordine, ci propunemu invrestatu d'in tóte 3 regnele, candu ne vine bine, cá neci rundéu'a nu se póte pertractá iérn'a, dar bradulu se póte. Apoi sistem'a nu ne obléga in scól'a poporale neci decátu.

La pag. 99 se vorbesce despre stamine si pistilii flórei. Mi-se pare prea multu si fára folosu. Se nu ne estindemu cu unele prea departe pre cont'a altora póte mai folosótorie. A'si dorí se affu in instructiunea acésta si aceea, cá d'in fia-care obiectu ce si pâna unde se se propuna in fia-care despartimentu, respetive clase? Docentele cu ce se ocupe pre elevii celoru-alalte des-

partimente, pâna ce elu se ocupa cu unu despartimentu? Despre economia neci amintire nu face dn. Petri.

In fine considerandu-se operatulu dlui Petri in genere, trebue se esclamu; „O, de ar fi scrisu mai multu, câ prea scurtu a fostu!“

Stefanu.

Biografie istorice.

Considerandu insemnatatea istoriei pentru realizarea scopurilor scolare, ne-amu propusu a tractá in fói'a nôstra din candu in candu materie istorice astfelu, cá ele se se póta folosi nemidlocitu la instructiune.

Se scie, ca in scólele poporale istori'a este a se propune in forma biografica, pentru ca nu compendiale seci, nici registrele de nume si numeri, ci senguru numai biografiile sunt de natura a contribui la formarea caracterului, ceea ce e capulu lucrului.

La Germani manualele istorice chiar si pentru gimnasiale inferioare suntu prelucrate dupa principiulu biograficu. Celu mai cunoscutu si mai pretiuitu intre ele e manualulu de A. W. Grube*). La noi Romanii form'a biografica s'a cultivatu pana acumu fórte puçinu. Amu aflatu cu placere, ca dlu Petrescu s'a determinatu a traduce dupa Grube deocamdata biografiile relative la istori'a Romaniloru. Sntemu convinsi, ca prin publicarea loru va face invetiatoriloru si junimei unu serviciu fórte binevenitu.

Vomu reproduce si noi unele din ele, cá se védia invetiatorii nostri, cumu se compunu biografiile istorice pentru usulu scolicu, si vomu aratá tractarea loru metodica. Incepemu cu istori'a despre fundarea Romei, pentru ca e mai cunoscuta si invetiatorii se voru poté orientá mai iute si mai bine atatu cu privire la modulu de a compune, catu si la cela de a tractá in scóla biografie istorice.

1. Romulu si Remu.

Dupa derimarea Troiei, Enea si cu ai sei scapara prin fuga catra Itali'a si esfra la uscatu la gurele Tibrului in tienutulu Latiului. Aici la Latini Ascaniu, fiulu lui Ene'a, intemeiá cetatea Albalonga, carea in curendu deveni capital'a unei imperatii mici, si d'in carea avea se esa Rom'a cea falósa, dómn'a lumei.

Treisutesiesedeci de ani domnise dejá mai multi regi in Albalonga. Odata se 'ntemplá, ca mori regele Procas, de carele remasera doi fii, Numitoru si Amuliu. Celu mai betranu Numitoru erá bunu de ânima si blandu; inse Amuliu celu mai teneru erá ambitiosu si duru; acest'a restorná pe fratele seu Numitoru de pe tron. Inse cá nice fiulu lui Numitoru se nu si-póta pretinde vreodata dreptulu la tron de la unchiulu seu celu iubitoriu de domn'a, acest'a facu se-lu omóre, ér pe fic'a lui Numitoru, Rhea Sylvia, o consacrâ ordului vestalinu. Fetiórele vestale erau preutesele dieesi Vest'a, loru nu le erá

iertatu se se marite nice odata. Astfelu Amuliu erá siguru, cá nici unu urmasiu d'ai lui Numitoru nu i-va poté stricá vreodata. Dar intemplarea aduse cu sine, ca fetiór'a, scotiendu odata apa in berculu santu alu dieului de batalia Marte, d'odata se 'ntunecá sórele si unu lupu o luá si o duse intr'o pestera, unde fú adumbrita de dieulu Marte; dupa aceea Rhea Sylvia nascu doi gemeni, pe Romulu si Remu. Amuliu audiendu de acést'a se spariá si porunci, cá pe muma s'o arunce in prinsóre, ér pe prunci in riulu Tibru. Servitorii regesci asiediará gemenii intr'o corfa si cu acést'a i pusera apoi pe ap'a Tibrului, care spre norocire chiaru esise d'in alvia sa, astfelu in catu riulu nu duse cu sine mic'a corabióra. Corfa se oprí d'unu smochinu selbatecu si scadiendu ap'a rapede, remase pe uscatu. Dieulu Marte se 'ndurá de copii sei si le tramise animale consantte lui, cá se-i mentúesca. O lupóia setósa venindu la riu, aude plansulu copilasloru, i-duce 'n pescera, i-linge, i-asiédia p'unu culciusiu móle si-i laptéza. Mai tardfu sburá la ei si o ciocanitóre, pasere de alui Marte, si le aduse carne. Astmodu baiatii crescura cu mancári nutritóre.

Minunea acést'a o vediu Faustulu, pastoriulu regelui; ânim'a lui se 'ndurá de copilasi. Elu i-duse la soçi'a sa, a carei copilu tocma morise, si Acca Laurenti'a, pastoriti'a, grigí de gemeni cá o muma. Romulu si Remu cresceau si se jocau cu alti doispradiece copii de pastori, fertati ai loru; in urma si-construira insfi nisce colibe pe muntele palatinu. Junii se luptau vigorosu contra animaleloru selbatece si cu curagiu incontra talhariloru, fia-cäre in fruntea unei cete mici. Cate-odata portau resboiu ei intre ei; fórte adese-ori veniau in cërta si cu alti pastori, mai vertosu cu pastorii lui Numitoru, cari pasceau turmele pe muntele aventinu. Cu ocasiunea unei astfelu de certe Remu fú prinsu si dusu inaintea lui Numitoru. Tienut'a nobila a tenerului vigorosu atrase luarea aminte a lui Numitoru, si acest'a se informa mai de aprópe despre originea lui. Atunci Faustulu se duse si cu Romulu la Albalonga si descoperí tóte lui Numitoru. Acest'a si-recunoscú cu bucuria frumosii nepotiei si le impartasí, ce reu i-a facutu Amuliu. Indata dupa acést'a Romulu si Remu se rescolara cu soçi loru, ucisera pe reutatosulu rege Amuliu si pusera in loculu lui pe tron éra si pe Numitoru celu bunu. Apoi pe loculu unde i-aruncase riulu santu alu Tibrului, langa smochinu, intemeiara cu amicii loru o cetate propria in an. 753 inainte de Christosu. Romulu injugá la unu plugu doi boi albi, trase in patratu o brasda in giurulu muntelui palatinu si pe langa brasd'a acést'a facu unu siantiu giuru impregiuru. In loculu, unde erá se vena mai tardfu portile, scotea plugulu din brasda*). In launtrulu siantiului se construira nisce colibióre serace, acoperite totu pe seracia cu trestia si paia.

Intr'aceea se escá cërta intre frati, care din doi se puna nume nóuei cetáti si care se domnésca in ea cá rege. La svatulu mosiului loru Numitoru hotarira se

*) Charakterbilder aus der Geschichte und Sage für einen propädeutischen Geschichts-Unterricht, gesammelt, bearbeitet und gruppiert von A. W. Grube. 3 tomuri, editiunea a 16-a.

*) Adeca 'lu portá pe sus, de aici si numirea de pórtá.

'ntrebe vói'a dieiloru prin sborulu paseriloru si acel'a se fia rege, carui-a i-se va descoperi mai antaiu unu semnu norocosu. Multu tempu acceptara amendoi fratii pe doi munti deosebiti. In urma i-se aratara lui Remu siése vulturi; elu alergà si impartasi lui Romulu asta scire imbucuratóre; in momentulu acest'a inse, intre trasnete si fulgere, trecu pe langa Romulu doispradiece vulturi. Remu sustienù, ca elu trebuie sa aiba antaiatate din cauza, ca lui i-s'au aratatu mai antaiu paserile ursitei; Romulu dincontra dîcea, ca densulu are se fia rege, pentru-ca lui i-s'au aratatu inc'odata pe atate paseri. Dar Remu si-batù jocu de fratele seu si sari preste murii cei mici ai cetätii, cá se si-faca risu de cetatea seraca. Romulu se mania si ucise pe frate-so Remu. „Astfeliu se patia toti, cati voru trece preste murii mei“! — Romulu pronuncia cu viersu tare blastemulu acest'a si cetatea se numi dupa numele seu — Rom'a.

2. Antaiulu rege.

Romulu se fece acumu rege si domnu in nou'a cetate. Cá se scia numerulu supusiloru sei, facù o conscriere si se aflara 3300 de barbati harnici d'a purtà arme, cari se compuneau parte d'in soçii lui, parte din Albanii, ce venira si se asiediara in cetate. Acesti-a locuiau acum pe muntele loru, cá 'ntr'unu castru bine intaritu. Vecinii cautau cu spaima la poporulu resboinicu condusu de unu domnu tare si curagiosu.

Cá semnu pentru demnitatea sa de rege Romulu 'si compuse si o garda de 300 de calareti, d'in a càroru urmatori se formà mai tardiu o casta deosebita numita a calaretiloru (sèu cavaleriloru). De câte ori esià in publicu, mergeau inaintea lui in sîru maiestaticu doispradiece lictori armati cu securi si fascii (legaturi de nuiele) parte cá se tiena ordine si buna-cuviintia intre poporu, parte cá se esecute la momentu pedepsele de lipsa. Dintre barbati cei mai cu védia si mai cu esperintia si-alese unu consiliu de betrani (senatu), care la inceputu constà d'in o suta de membri, mai tardiu inse numerulu loru se urcà la 300. Senatorii impreuna cu regele aveau se se svatuésca despre folósele comunei, ei erau parintii poporului de rîndu. De aci urmatorii loru, cari formau o casta ereditara de nobilitate, se numiau Patricii, spre deosebire de cetatienii de rîndu, numiti Plebei.

Cetatea o impartì Romulu in trei districte numite triburi, fiacre tribu in diece curie; astfeliu cu totulu erau treidieci de curie. Toti cetatienii trebuiau se se adune dupa curie, pe piaci'a poporului (foru), unde se 'ntielegeau si aduceau otariri despre tóte afacerile comunei intregi.

Romulu, cá se si-inmultiésca numerulu supusiloru, deschise unu asyly, unde se poté mentuf ori-care nefericitu persecutatu, cumu si ori-care criminalistu alungatu. In modulu acest'a cetatea se sporì cu unu numeru insemnatu de barbati.

Dar acum erà lipsa de neveste. Spre scopulu acest'a Romulu tramise soli la popórale vecine si le rogà prietenesce se-si marite fetele dupa tineri romani. Vecinii

inse refusara de a-si face de lucru cu Romanii, intre cari mai cu séma dela acordarea asilului se aflau multi de o portare fórtè dubia.

(Va urmá).

Proiectu de lege, relativu la instructiunea din scólele gimnasiale si reale.

(Urmare.)

§. 16.

Tineri, cari vinu din alte gimnasia séu scóle reale, se potu primì in clasa urmátorie numai déca demustara cu unu atestatu din institutul, pre care-lu abandonéza, ca in clasa nemidilocitu precedentu au studiatu cu succesu indestulitoriu celu puçinu acele obiecte de invetiamentu, cari suntu obligate in institutul, in care dorescu a fi primiti.

Trecerea din unu institutu in altulu póte urmá de regula numai la inceputulu anului scolasticu.

§. 17.

In fiacre gimnasiu si in fiacre scóla reala suntu de a se aplicá de regula numai profesori ordinari.

In lips'a de poteri didactice se potu inse aplicá esceptiunalminte si suplenti sub conditinea, cá in restempu de doi ani se depuna examenulu de profesura; altcum se dimitu din posturile loru.

Numerulu profesoriloru ordinari nu póte fi la nici o scóla media mai micu, decátu numerulu claselor ei,

§. 18.

De profesori ordinari se potu aplicá numai atari individi, cari au depusu cu succesu examenulu de cvalificatiune inaintea unei comisiuni de esaminarea profesoriloru pentru scólele medie, denumite prin ministrulu de instructiune inainte de intrarea in viétia a acestei legi séu dupa acést'a, si astfeliu au obtienutu pentru specialitatea respectiva diploma de profesor.

Inse acei'a, cari inaintea intrarei in viétia a acestei legi au servitu cá profesori ordinari la unu gimnasiu publicu séu la o scóla reala celu puçinu 5 ani, déca prelanga acést'a posiedu dela diregatori'a competentu unu atestatu, ca corespundu pre deplinu chiamarei loru si au cvalificatiune receruta, suntu dispensati de examenulu de cvalificatiunea; ceialalti suntu obligati a depune acestu esamenu in restempu de 2 ani.

Dupa ascultarea unei comisiuni esaminátorie se potu aplicá esceptiunalminte de profesori ordinari si atari individi, cari prin activitatea loru pe terenulu literaturei au documentatu in modu eclatantu, ca in specialitatea respectiva si in propunerea ei metodica posiedu o cvalificatiune escelenta.

§. 19.

Ministrulu cultelor si instructiunei póte organisá comisiuni pentru esaminarea profesoriloru dela scólele medie prelanga atari institute inalte din patria, unde se afla o facultate pentru filosofia si sciintiele naturale si o preparandia corespundiátore legei.

Organisatiunea, competintia, feliulu si modulu de

cualificare a profesorilor o determina ministrul in calea ordinaratiunilor.

§. 20.

Incatu se potu privi de valide in patria diplomele de eualificatiune castigate in strainatate, acést'a o decide ministrul din casu in casu, dupace a ascultat vreo comisiune esaminatória. (Va urmá).

Dintru'n simbure unu pomu.

Intr'o dí de primavéra
 Incoltse-unu simburelu,
 Si din coltiulu micu in véra
 Devenise unu surcelu,
 Si crecea, crecea 'n gradina,
 Ingrigitu de-unu mosiu betránu,
 Ce-lu udá la radecina
 Sf-i taiá spinii din sinu. —

Trece-o véra, vine éra,
 Trecu mai multe preste omu,
 Sf 'ntr'o dalba primavéra
 Din surcelu vedeai unu pomu,
 Unu pomu bunu cu crengi manóse
 Si cu trunchiulu sanetosu,
 Prevestindu díle frumóse,
 Venitoriu bunu norocosu. —

Printre mugurii de frundie
 Si bobocii lui de flori,
 Cari cercau cá se-si ascundia
 Ridiatóriale comori,
 Flutureii 'n cârdú, cá gândulu
 Se mutau din locu in locu
 Si rogau pre flori dea rëndulu,
 Cá se ésa din bobocu. —

Galbinitiele voióse
 Cicinvér'a respandindu,
 Si cu vrabiiile falóse,
 Printre crengi saltau sborandu,
 Si pre arfi plasmuite
 Totu din glume si din doru
 Cantau tóte fericite,
 Cantau frundiiloru cu doru. —

Fericitu e celu ce plânta
 Si privesce 'n venitoriu!
 Fericirea ride, cânta
 In pamentulu roditoriu,
 Si sub form'a 'n care-i pomulu
 Suridndu fermecatoriu,
 Resplatesce scumpu pre omulu
 Diligentu si muncitoriu. —

Pomulu bunu dorulu asculta,
 Mugureii infrundiescu,
 Ér bobocii lume multa
 Totu cu flori impodoboscu.
 Frundi'a désa gramadita
 Vérsa 'n lume desfatari,
 Éra flórea 'nbetranita
 Lasa fructe pre stálpári.

M. T.

Varietati.

* Stipendia. Majestatea Sa a intemeiatu din caset'a sa propria siese stipendia pentru teneri dela universitatea din Cernautiu fora destingere de natiunalitate si confesiune.

* Lipsa de invetiatori. In Prusia au remasu in anulu trecutú din lipsa de invetiatori 3616 de posturi vacante, desí acolo salariulu unui invetiatoriu elementariu face in calculu de midílocu: in cetati 400 taleri (à 1 fl. 50 cr. argintu), la sate 280 taleri. Si la noi?

* Date statistice interesante. Francí'a are in 70,000 de scóle 4.722,000 de scolari. Totu la 500 de suflete se vine o scóle, la 100 de suflete 13 scolari. Pentru instructiune s'au intrebuintiatu pana acuma din bugetu 4 % (ca. 68 mie), de aici inainte se voru intrebuintiá 5 %. Conscriptiunea dela 1872 au aratatu, ca 30 % din numerulu locuitoriloru nu sciu ceti si scrie; dintre junii de 20 de ani 16 % n'aveau nici o cultura scolasteca.

In Prussia dintre 85,779 de recruti numai 3172, adeca 3.70 procenti nu sciau carte. Inse si din acestia partea cea mai mare suntú din provinciale polóne. In Hohenzollern toti recruti fora esceptiune sciau carte.

Anunciu literariu.

„Incerari in literatura“ de Iónu A. Lapedatu. Unu esemplariu costa 80 cr. Se potu procurá deadreptulu dela domnulu autoriu, care se afla cu locuintia in Brasiovu. Domnii colectanti la 10 esemplaria primescu unulu gratis.

Bibliografia.

1. **Cursu elementaru si gradatu de gramatic'a romana.** Partea etimologica. De I. Manliu, profesoru de limb'a latina si romana la gimnasiulu din Giurgiu. Bucuresci 1875.
2. a) **Cursu elementaru de limb'a materna.** De I. Teodoru Romanescu. Antaiulu cursu: sintacs'a propositiunei. Manualu pentru institutoru. — b) Manualu pentru scolaru. Bucuresci 1875.
3. **Deprinderi in computulu din capu.** Manualu pentru invetiatorii romani dela scolele poporali, lucrata de Emericu Andreescu. Partea I. Timisiór'a. 20 cr.
4. **Intemparile lui Pacala.** O istorióra vesela in 25 capuri intocmita astfelu de S. F. Editoriu J. C. Hintiescu. Brasiovu 20 cruceri.